

**Program smerovania, priorít
a cieľov združenia**

I. Prvá časť

Úvod

ŠTÁTNOŠŤ, NÁROD A NÁŠ SMER

Keďže existujeme v dobe, v ktorej vnímame spoločnosť čoraz viac polarizovanú, ako na globálnej, tak aj na národnej úrovni, považujeme za nevyhnutné jasne definovať dôvod a účel tohto programu. Tento program vzniká a z určitých uhlov pohľadu má byť chápaný aj ako forma manifestu reagujúceho na súčasné spoločenské rozpoloženie, keďže program má miestami charakter manifestu reagujúceho na širšie spoločenské rozpoloženie. Zároveň však bol vedome koncipovaný tak, aby nebol reakciou na konkrétne voľby, jednu vládu ani na momentálnu politickú situáciu na Slovensku. Nevzniká teda z nesúhlasu s vládou či politickými hlavnoprúdovými subjektami, ktoré aktuálne tvoria politickú elitu.

Nevzniká ani ako marketingový dokument, či ideologická deklarácia určená na mobilizáciu emócií, a to aj keď sa bude vo veľkej časti venovať pomenovávaniu rôznych aktuálnych, historických, spoločenských a politických procesov, čím nadobúda spomínaný charakter manifestu. Skôr by ale tento text, program, mal byť braný ako odpoveď na dlhodobý sa prehľbujúci problém absencie alternatívy, odborného smerovania, kontinuity a sociálnej zodpovednosti v riadení spoločnosti a v samotnej politickej kultúre. Z tohto dôvodu tento text predstavuje základný rámec smerovania a uvažovania združenia ako celku, nie klasický program v úzkom politickom zmysle. Uvedomujeme si, že samotné označenie „program“ nemusí plne vystihovať jeho charakter a účel, pretože dokument slúži primárne ako východiskový text pre členov Technokratickej ligy, z ktorého sa budú ďalej odvíjať konkrétne akcie, akčné programy a iné implementačno-realizačné kroky. Tie už budú v nadväznosti na tento rámec konkretizovať jednotlivé naše aktivity, projekty a postupy smerujúce k napĺňaniu definovaných cieľov. Účelom tohto programu je preto pomenovať, ukotviť a systematicky rozpracovať smer, ktorým sa máme spoločne uberať, ak si chceme udržať svoju štátnosť, sociálnu stabilitu a schopnosť samostatného rozhodovania vo všeobecnosti. Ide o vedomý pokus presiahnuť rámec krátkodobého politického uvažovania a vrátiť do verejného priestoru dlhodobú perspektívu, ktorá sa neopiera o momentálne nálady, ale o reálne potreby štátu a jeho obyvateľov z pozície občianskeho združenia. Samotný dokument teda skôr prezentuje náčrt

nášho uvažovania a vizionárske rámcovanie s kritikou aktuálnej situácie a ideologickými prvkami technokratického charakteru.

Kontinuita a nástroj continuity

Spoločnosť, ktorá rezignovala na dlhodobé plánovanie, strategické a kritické myslenie, sa postupne mení na pasívny objekt vonkajších vplyvov. Stáva sa priestorom otvoreným pre zneužitie zo strany nadnárodných korporátnych štruktúr a globálnych mocností, ktoré sledujú vlastné záujmy bez ohľadu na sociálne a národné dôsledky.

Bez jasného rámca sa náš štát redukuje na čisto administratívno-byrokratickú štruktúru, ktorá reaguje na krízy namiesto toho, aby im systematicky predchádzala. Takýto štát neplánuje, ale improvizuje. Neurčuje smer nášho ďalšieho vývoja, ale len hasí následky. Bez odborného vedenia sa verejná správa tak stáva priestorom politických dohôd, mocenských hier a osobných záujmov. Rozhodnutia prestávajú vychádzať z odbornosti a dlhodobých potrieb spoločnosti a sú nahrádzané kompromismi medzi úzkymi skupinami aktérov a elít v už zaužívanom politickom prostredí. Bez sociálneho základu sa spoločnosť rozkladá až degraduje na úzku vrstvu privilegovaných a širokú masu pracujúcich ľudí, ktorí nesú dôsledky rozhodnutí, na ktorých sa nikdy reálne nepodieľali. Týmto ľuďom je zároveň systematicky podsúvaná ilúzia nejakej participácie, podľa ktorej si tento stav zvolili sami prostredníctvom minimálnej formy účasti na politickej súťaži. V skutočnosti ide o systémovo nastavený klam, v ktorom etablovaná politická a ekonomická elita kontroluje demokratické mechanizmy tak, aby obmedzovala vznik skutočnej alternatívy pohybujúcej sa mimo nimi nastavenej osi. Táto etablovaná elita navonok pôsobí rozdielne, no interný cieľ ako aj cesta k cieľu je spoločná. Radikalizovanie spoločnosti proti sebe cez hnev a strach. Vytváranie osobitných táborov a červených čiar. Predstieranie profesionality no využívanie marketingu a populizmu na šírenie svojho imidžu (mysl. „brandu značky“) a stavanie oponenta ako ultimátneho nepriateľa národa. Samotný cieľ? Zaradenie sa do riadiacich štruktúr štátu, prevzatie vlády a uchopenie moci pre zabezpečenie svojho ekonomického blahobytu.

Program smerovania, priorít a cieľov združenia má preto ambíciu vytvoriť rámec, ktorý tento stav presahuje a ignoruje priamu politickú súťaž, ktorou súčasťou je reakcionárska, populistická a neodborná "hra". Program je koncipovaný ako dokument a nástroj continuity pre nasledujúcich funkcionárov a členov združenia, ktorý umožňuje nadviazať na naše historické pozorovania, vyhodnotiť

ich aktuálny stav a na tomto základe skúseností navrhovať pragmatické riešenia pre budúcnosť. Program taktiež vedome nepracuje s ilúziou rýchlych víťazstiev ani s prázdnyimi sľubmi. V tomto uhle treba brať aj na vedomie, že združenie vzniklo ako daný subjekt, pretože si môže dovoliť ignorovať spomínanú priamu politickú súťaž a pracovať mimo ňu. Teda necháva priestor budúcnosti sa neskôr zapojiť do politického boja s novým subjektom, kde bude možnosť ťažiť už so vzniknutých štruktúr, konceptov a rámcov. Program, samozrejme, pracuje s realitou, s existujúcimi obmedzeniami a s faktom, že štát a spoločnosť sú zložité systémy, ktoré si vyžadujú odborne riadené procesy, dlhodobú stabilitu a jasne definovanú zodpovednosť. Dôvodom takejto existencie tohto programu je presvedčenie, že národ, ktorý stratí schopnosť racionálne plánovať svoju budúcnosť, postupne stráca aj svoju suverenitu. Nie len formálne, ale fakticky. Stráca ju v ekonomickej závislosti, v technologickom zaostávaní, v sociálnom rozklade a v neschopnosti ochrániť vlastných občanov pred chudobou a neistotou. Tento program je preto pokusom o načrtnutie návratu k riadeniu spoločnosti na základe odbornosti, funkčnosti a sociálnej zodpovednosti aspoň v rámci samotného subjektu.

Národ a štátnosť

Národ a štátnosť nemožno chápať ako statické pojmy ani ako samozrejmosť vyplývajúcu z historickej náhody. Sú výsledkom namáhavého dlhodobého procesu, v ktorom sa politická existencia spoločnosti formovala prostredníctvom konfliktov, práce, obetí, spoločnej "traumy" a neustáleho hľadania vlastného miesta v širšom politickom, geopolitickom a civilizačnom priestore. Ide o prirodzené vzniknuté kultúrno-biologické spoločenstvo ľudí, ktoré svojou námahou a silou vytvorilo národ. Národ neskôr definoval samotnú štátnosť, ktorá ale nikdy nebola konečným stavom, ale vždy len dočasne dosiahnutým výsledkom nepretržitého úsilia o zachovanie suverenity a identity. Táto identita potom predstavuje sčasti pre občana vedomú príslušnosť a lojalitu k národu. Samozrejme, identita môže nabráť aj iné formy pre občana, ako kultúrnu, jazykovú, zvykovú atď., no príslušnosť k štátu je základný prvok, ktorý je prítomný u každého, a ktorý sa ťažko nadobúda, keď to človek stratí. Táto príslušnosť a lojalita však nevzniká ani nepretrváva automaticky. Je podmienená existenciou implicitnej spoločenskej dohody medzi občanom a štátom, v rámci ktorej jednotlivec poskytuje svoju prácu, čas, dane, rešpekt k právnemu poriadku a ochotu podieľať sa na chode spoločnosti výmenou za funkčné, predvídateľné a sociálne stabilné prostredie. Štát v tomto zmysle pre nás nepredstavuje

abstraktný symbol, ale skôr praktický organizačný rámec, ktorý má umožňovať dôstojný život, ekonomickú reprodukciu, osobný rozvoj a medzigeneračnú kontinuitu. Ak tento rámec dlhodobo zlyháva, ak prestáva zabezpečovať základnú mieru právnej istoty, hospodárskej perspektívy a sociálnej mobility, tak dochádza k postupnému narušeniu tejto neformálnej zmluvy. Následkom nie je okamžitý zánik formálneho občianstva, ale erózia vnútornej identity jednotlivca so štátom a neskôr s národom. Príslušnosť sa mení z aktívnej na čisto administratívnu, podmienenú. V takomto prostredí sa identita začína presúvať do alternatívnej osi. Profesionnej, triednej alebo najčastejšie transnacionálnej až nadnacionálnej, pričom národná identita stráca svoju integračnú funkciu. Jednotlivec sa prestáva vnímať ako súčasť národného a politického celku s vlastnou budúcnosťou a začína sa orientovať na systémy, ktoré sú schopné lepšie zabezpečiť jeho existenčné potreby, bez ohľadu na ich národný charakter. Často ide o transnacionálne alebo nadnacionálne zoskupenia a formy, kde jednotlivec ich môže vnímať idealisticky ako lepšie a vyššie postavené, než kde sa s identitou pohyboval doteraz.

Pri rozšírení tohto procesu na významnú časť populácie, jeho dôsledok nie je len sociálna fragmentácia, ale postupné oslabovanie samotnej štátnosti. Štát síce môže formálne pretrvávať, no stráca svoju vnútornú nosnú štruktúru, dôveru, legitimitu a ochotu obyvateľstva podieľať sa na jeho udržiavaní. V krajnom prípade sa tak otvára priestor pre ekonomickú závislosť, politickú podriadenosť alebo inú nepriamu formu cudzej dominancie, ktorá nevzniká vojenským dobytím, ale vnútorným vyprázdnením spoločenskej súdržnosti (*spoločenského "bratstva"*).

Historická skúsenosť nášho existenčného priestoru ukazuje, že náš národ vznikol a preživil, nie ako čisto romantická idea, ale ako vybudovaný sociálny kolektív. Ako spoločenstvo ľudí, ktoré bolo opakovane nútené obhajovať svoju existenciu v podmienkach nadvlády silnejších mocenských celkov. Obdobie tureckých vpádov, Rakúsko-Uhorska, Sovietskeho zväzu a ČSR nepredstavovalo tak len kultúrny a jazykový útlak, ale aj systematické obmedzovanie politickej subjektivity a možnosti samosprávy. Zápas o uznanie národa bol zároveň zápasom o prístup k slobodnému vzdelaniu, verejnej správe, hospodárstvu a sociálnej mobilite. Vznik aktuálneho moderného štátu bol preto podmienený historickými konfliktmi a krízami, ktoré nebolo možné obísť kompromismi ani moralizovaním. Sedemdnáťová vojna, spory o hranice a územnú integritu, ako aj ozbrojené útoky Banderovcov na územia Slovenska, sú dôkazom toho, že štát a národ bol

opakovane vystavený priamemu ohrozeniu. V týchto momentoch sa riešili konkrétne otázky prežitia, bezpečnosti a politickej samostatnosti (*nie abstraktné hodnoty*). Národ, ktorý by nebol schopný reagovať, organizovať sa, brániť svoje záujmy a mať svoju identitu, by v takýchto podmienkach neobstál. Z nášho vnímania udalostí bol zásadným prvkom formovania Slovenska a jeho historického procesu vždy práca a schopnosť kolektívnej organizácie. Národ sa neudržal prostredníctvom deklarácií, symbolov a romantizácie štátnosti, ale prostredníctvom budovania samotnej infraštruktúry, rozvoja priemyslu, vzdelávania a formovania pracujúcej vrstvy ako nositeľa spoločenskej stability. Štátnosť tak reprezentovala výsledok každodennej činnosti širokých vrstiev obyvateľstva, ktoré zabezpečovali chod hospodárstva, obranu územia, vzdelávanie budúcej generácie a reprodukciu spoločnosti ako celku.

Tento historický fakt je dôležitý aj pre súčasné chápanie národa. Národ je tiež politický subjekt zakotvený v sociálnej realite, ktorý existuje len dovtedy, kým je schopný kolektívne konať, plánovať a niesť zodpovednosť za vlastnú budúcnosť. Ak sa táto schopnosť vytráca, štátnosť sa mení na prázdnu formu bez reálneho obsahu. V moderných dejinách sa opakovane ukázalo, že strata suverenity neprichádza náhle, ale postupne. Najskôr dochádza k oslabeniu politickej vôle, následne k ekonomickej závislosti a napokon k sociálnemu rozkladu. Národ, ktorý prestane chápať svoju štátnosť ako proces vyžadujúci neustálu starostlivosť a angažovanosť, sa vystavuje riziku, že o ňu príde bez jediného výstrelu. Nemusí to byť v dôsledku vojenskej porážky, ale v dôsledku vlastnej pasivity a rezignácie strategického myslenia. Každá spoločnosť stojí pred rovnakou základnou otázkou, či bude schopná udržať svoju politickú, sociálnu a hospodársku integritu spoločnosti v meniacich sa podmienkach. Odpoveď na túto otázku nie je možné dať historickým dedičstvom, ale aktuálnou schopnosťou spoločnosti konať racionálne, organizovane a v prospech väčšiny svojich členov. Z tohto dôvodu je aktívna participácia a angažovanosť v politickom živote nielen právom, ale aj povinnosťou občana. Keďže národnosť a štátnosť súvisí s politikou, občianstvo a národná identita občana je tiež spojené s politickou participáciou. Občianstvo teda znamená aj účasť na vládnutí a správe vecí verejných, kde pri účasti na správe vecí verejných sa stávame plnohodnotným členom spoločenstva. Pasivita v tomto zmysle chápaná ako forma rezignácie národnosti a zodpovednosti za spoločenský poriadok, nie neutrality. Politická apatia je preto veľké systémové riziko, kde sa občania prestávajú vnímať ako spoluautori štátu a začnú sa chápať len ako jeho klienti alebo objekty správy. Štát preto v takomto prostredí taktiež

stráca schopnosť kolektívnej a demokratickej sebaobrany, sebaregulácie a dlhodobého plánovania.

Štátna racionalita

Ak sa chceme zaoberať schopnosťou prežitia spoločnosti a štátu ako aj ich dlhodobej stability, tak sa musíme pozrieť aj na štátnu racionalitu a jej záležitosti, ktoré zodpovedajú národným historickým skúsenostiam a materiálnym možnostiam. Opakovane sa potvrdzuje, že štáty, ktoré nedokázali konať racionálne a systematicky, sa stali obeťou vnútornej erózie až rozkladu. Na štátnu racionalitu sa preto treba pozeráť ako na základnú podmienku politicko-spoločenského prežitia. Historické osobnosti, ktoré formovali moderné dejiny nášho priestoru, nevystupovali ako nositelia jednotného rámcovaného politického názoru ani ako morálne bezchybné postavy. Ich význam spočíva v tom, že v kritických obdobiach dokázali pracovať so štátom ako s nástrojom riešenia konkrétnych problémov svojej doby. Masaryk chápal štát ako racionálny projekt, ktorý musí stáť na inštitúciách, vzdelaní a právnom poriadku. Beneš reprezentoval kontinuitu štátnej moci a diplomatickú racionalitu v období extrémnych geopolitických tlakov. Štúr vnímal národ ako politický subjekt, ktorý musí byť schopný artikulovať svoje záujmy v priestore mocenských vzťahov. Gottwaldova éra, bez ohľadu na jej ideologické rámcovanie, ukázala schopnosť štátu centralizovať moc a tak presadiť rýchlu industrializáciu ako odpoveď na historickú dobovú zaostalosť. Dubčekov pokus o reformu systému poukázal na snahu zmeniť centralizovaný a myšlienkovito dogmatický rozmer štátu na viac vnútorne uvoľnenejší a humánnejší model bez úplného rozkladu jeho funkčnosti. Spoločným menovateľom týchto prístupov nebola jednotná ideológia, ale vedomie zodpovednosti za štát ako funkčný celok. Štátna racionalita sa v týchto okolnostiach neprejavovala ako idealizmus, ale ako schopnosť prijať rozhodnutia v podmienkach obmedzení. Každá z týchto osobností čelila tlaku zvonka aj zvnútra, pričom ich rozhodnutia boli formované realitou doby, nie abstraktnými predstavami o ich dokonalom systéme. To, čo dnes spätne vnímame ako rozporupnosť alebo kontroverziu, bolo v danom čase výsledkom snahy udržať stabilitu, poriadok a kontinuitu štátnej moci. Z takejto perspektívy je zrejmé, že štátna racionalita vždy predpokladala určitú mieru centralizácie rozhodovania vo vyšších prvkoch riadenia spoločnosti. Štát, ktorý sa spolieha výlučne na spontánnosť, trh alebo emócie menších, sa zbavuje schopnosti riešiť a koordinovať komplexné spoločenské témy. Riadenie hospodárstva, infraštruktúry, zdravotníctva, vzdelania či obrany nemožno ponechať na

improvizáciu alebo elitársku politickú machináciu bez vážnych dôsledkov pre spoločnosť ako celok. V súčasnosti vnímame, že sa pojem racionality často zamieňa s technickou efektivitou bez obsahu alebo s administratívnym manažmentom bez politickej zodpovednosti. Takéto zúžené chápanie v politickom a spoločenskom prostredí vedie k odcudzeniu štátu od občanov a k presunu rozhodovacej moci mimo demokratického a sociálneho rámca. Skutočná štátna racionalita však musí zahŕňať aj sociálny rozmer, t.j. reflektovať potreby pracujúcich vrstiev a regionálne rozdiely. Ak sa štát a riadiaca jednotka štátu vzdá tejto zodpovednosti, vzniká priestor pre chaos, populizmus a reakcionárske tendencie. Neschopnosť racionálne riadiť spoločnosť tak vedie k menšej slobode celkovej populácie, posilneniu triednych nerovností a k oslabeniu sociálnej súdržnosti. Štát sa takto stáva garantom a nástrojom úzkych zaujatých skupín (*elít*).

Každá generácia preberá štát v určitom stave a má povinnosť ho odovzdať v stave, ktorý umožňuje jeho ďalší rozvoj. Zlyhanie v tejto úlohe predstavuje ohrozenie samotného národa, nie len nejaký politický problém ako je to často vykresľované.

Racionálne riadenie štátu taktiež nikdy nebolo a nemôže byť zbavené svojho ľudského rozmeru. Napríklad pri Gottwaldovej ére industrializácia naozaj priniesla merateľný hospodársky pokrok, no zároveň bola sprevádzaná politickými procesmi, deportáciami, likvidáciou skutočných aj vymyslených oponentov a systematickým potláčaním individuálnej slobody. Tieto dôsledky nie sú vedľajšou poznámkou k histórii a centralizácií moci, ale jej integrálnou súčasťou. Technokratická racionalita, ktorá ignoruje takúto ľudskú cenu svojich rozhodnutí, prestáva byť racionálna.

Modernizácia je podmienka pre prežitie štátu

Modernizácia nebola v dejinách nášho životného priestoru a národa otázkou voľby, ale otázkou prežitia. Každá etapa, v ktorej sa spoločnosť dokázala udržať ako politický a hospodársky subjekt, bola spojená s vedomím úsilím o technický, organizačný a vzdelanostný pokrok. Modernizácia tak nikdy nepredstavovala a nemala by predstavovať civilizačný doplnok spoločnosti ani ideologický prvok. Tam, kde modernizácia predstavovala najviac sekundárny cieľ a spomínaný

doplnok, bolo možné pozorovať systematickú eróziu spoločnosti a identity. Štát v takomto prípade nedokázal prejsť skúškou jeho schopnosti reagovať na sociálne dôsledky vlastného vývoja. Základne charakteristiky takejto erózie je chudoba, sociálna nerovnosť, napätie vyvolané industrializáciou a rozkladu legitimity moci. Konečný výsledok bol napokon pád existujúcich politických elít.

Príkladom je Ruské impérium, ktoré síce vstúpilo do procesu industrializácie, no nedokázalo ju sprevádzať sociálnymi reformami a racionálnym riadením. Modernizácia prebehla len ako doplnok vo vybraných odvetviach. Neschopnosť riešiť biedu, plošná zaostalosť a nerovnosť medzi centrom a perifériou viedla k strate dôvery v štát a k prevratu, ktorý neodstránil len vládnucu elitu, ale rozložil celý dovtedajší mocenský poriadok. Podobný príklad postihol aj Rakúsko-Uhorsko, kde modernizácia prebiehala nerovnomerne a bez schopnosti politicky integrovať národy, ktoré tvorili základ hospodárskej a priemyselnej výkonnosti monarchie. Zanedbanie sociálnej otázky a ignorovanie politickej subjektivity jednotlivých národov viedlo k erózii lojality a rapídnom rozpadu spoločného štátu v momente, keď prestal byť schopný garantovať stabilitu. Identita sa v takomto prostredí nevytráca náhle, ale postupne a ticho, až kým nie je nahradená radikálnymi alternatívami. Aj skúsenosť Weimarskej republiky či Sovietskeho zväzu ukazuje, že samotná industrializácia a technický pokrok nestačia, ak nie sú sprevádzané flexibilným riadením, schopnosťou reagovať na spoločenské zmeny a zachovaním dôvery medzi štátom a obyvateľstvom. Keď sa modernizačný "projekt" oddelil od reality každodenného života a prestal slúžiť pracujúcim vrstvám (*väčšine spoločnosti*), štát stratil vnútornú jednotu a jeho rozpad prebehol bez zásadného priameho vonkajšieho zásahu. Je zároveň potrebné doplniť, že uvedené príklady boli ovplyvnené aj vonkajšími faktormi, najmä vojnami a ekonomickými krízami. Tieto však nepredstavovali primárnu príčinu rozpadu, ale skôr akcelerátor už existujúcich vnútorných slabín. Štát, ktorý má funkčné riadenie, sociálnu stabilitu a dôveru obyvateľstva, je schopný takéto šoky absorbovať. Naopak, tam, kde je modernizácia nedostatočná alebo deformovaná, vonkajší tlak len urýchľuje proces erózie, ktorý je už prítomný. V každom z týchto prípadov platí rovnaký vzorec. Zlyhanie štátu reagovať na sociálne dôsledky modernizácie vedie k rozpadu identity, legitimity a nakoniec samotnej štátnosti.

Zostrenie tohto trendu je zreteľné v spôsobe, akým sa dnes pristupuje k štátu a jeho úlohám. Štát je čoraz častejšie vnímaný a vykresľovaný ako prekážka, nie ako nástroj kolektívneho riešenia spoločenských problémov. Namiesto pragmatizmu a plánovania sa presadzuje presúvanie zodpovednosti a štvanie spoločnosti do politických táborov. Modernizácia ako historická nevyhnutnosť sa tak v súčasnosti dostáva do rozporu so spôsobom, akým je spoločnosť reálne riadená. Tento rozpor teraz predstavuje jednu z hlavných príčin krízy dôvery v politiku a verejné inštitúcie. Ak tento rozpor nebude odstránený, bude sa ďalej prehĺbovať až do bodu, keď sa kríza dôvery premietne do systémovej nestability.

Súčasná spoločenská a politická kríza

Aktuálny stav v spoločnosti môžeme charakterizovať hlbokou stratou dôvery v politiku, politické strany, inštitúcie, štát a samotnú demokraciu. Tento stav, kríza, je výsledkom dlhodobého zanedbávania skutočnej sociálnej otázky a čestnej politickej súťaži, kde by strategické myslenie, vízia a odbornosť mala mať prednosť pred marketingom, populizmom a politickým ziskom. Ak sa tak nedeje, nie je náhodné, že politika sa prestala vnímať ako nástroj riešenia problémov obyvateľstva a začala fungovať ako povrchným nástrojom na udržiavanie moci, kde vedľajší produkt predstavuje polarizácia národa.

Verejný priestor je rozdelený na znepriatelené tábory, ktoré spolu nevedú vecný dialóg o riešenia, ale súťažia v emocionálnej a ideologickej mobilizácii o vzájomnom vylučovaní sa zo zjednotenej spoločnosti. Tento stav nadobúda falošný atribút skutočnej politickej plurality, kde ďalej dochádza k väčšiemu úpadku politickej kultúry. Spomínaný úpadok možno v našej spoločnosti vidieť priamo pri emóciách občanov a jazyku strachu, hnevu a trpkosti, ktorý nahrádza odborné argumenty. Populizmus v tomto prostredí začína predstavovať dominantný spôsob politického života, kde jeho hlavnou podstatou je snaha udržať si podporu prostredníctvom neustáleho vytvárania krízových tém. Sociálne problémy, chudoba a neistota pracujúcich vrstiev sú buď ignorované, alebo zneužívané ako nástroj politickej mobilizácie bez reálneho záujmu o ich odstránenie. Politické rozhodnutia sú čoraz častejšie prijímané na základe mediálneho obrazu a plátania právnych medzier, nie na základe odborných dlhodobých dopadov. Politické a vládnuce jednotky sa menia na reakcionárske, ktoré v tomto prostredí získavajú podporu. Najčastejšiu formu reakcionárstva môžeme vidieť, kde sa strany tvária ako obrancovia národa a tradičných hodnôt. V skutočnosti však ponúkajú len zjednodušené odpovede na zložité problémy a

presúvajú zodpovednosť z mocenských štruktúr na jednotlivé menšinové skupiny. Takéto falošné národniarstvo nehovorí o práci, sociálnej spravodlivosti ani o materiálnych podmienkach života väčšiny, skôr účelovo mení konverzáciu a odkláňa hlavnú tému. Hovorí o identite bez obsahu a o suverenite bez ekonomického a sociálneho základu. Zvlášť nebezpečným aspektom tohto stavu je prázdne miesto po skutočnej sociálnej a štátnej alternatíve. Etablované politické elity postupne rezignujú na ponúkanie ucelených riešení a buď vedú alebo sa zapájajú do tohto politického boja cez populizmus a reakcionárstvo. Tým sa tvorí priestor, ktorý je zaplňaný radikálnymi a extrémnymi silami. Tento proces nie je dôsledkom náhlej radikalizácie spoločnosti, ale dôsledkom dlhodobého zanedbania potrieb pracujúcich vrstiev, regiónov a ľudí žijúcich v sociálnej neistote. Táto zanedbaná skupina je potom schopná ťahať aj za slamky alternatívy, len aby sa vyťahla zo svojej situácie a to aj keď ide len o ďalšie populistické zoskupenie rádoby politikov.

Masa obyvateľstva sa takto ocitá v paradoxnej situácii. Na jednej strane nesie hlavné dôsledky ekonomických kríz, rastúcich cien a zhoršených verejných služieb. Na druhej strane je systematicky zbavovaná reálneho vplyvu na rozhodovanie, kde ich participácia v politickom živote a demokratickom systéme je redukovaná na formálne úkony bez možnosti ovplyvniť smerovanie štátu. Tento stav vytvára frustráciu, ktorá sa prejavuje ako povrchová kritika politiky ako celku, ale v skutočnosti ide o hlbokú nedôveru voči samotnému politickému zriadeniu (systému a modelu fungovania štátu). Z tohto môžeme povedať, že ide o krízu modelu riadenia, ktorý sa vyčerpal a nedokáže odpovedať na výzvy aktuálnej doby.

Ako technokrati teda musíme konštatovať, že bez návratu k odbornosti, sociálnej zodpovednosti a strategickému plánovaniu bude tento stav pokračovať a prehĺbovať sa. Vyplýva nám z toho, že musíme spoločnosti ponúknuť vlastnú racionálnu a sociálne ukotvenú alternatívu, ktorá nebude náchylná na vonkajšie tlaky a bude flexibilná na riešenie nových problémov a otázok modernej spoločnosti.

II. Druhá časť

Smerovacia a hodnotová časť

HODNOTOVÉ A METODOLOGICKÉ PILIERE

Kde prvá časť programu sa venovala pomenovaniu skôr historických, spoločenských a politických procesov, ktoré viedli k súčasnému stavu štátu, národa a politickej kultúry. Poukázala na krízu dôvery, zlyhanie riadenia, eróziu identity a absenciu skutočnej alternatívy, tak v tejto druhej časti sa bude na tento základ nadväzovať a posúvať sa k rovine smerovania a hodnôt.

Východisko tejto časti programu je, že krízu riadenia nemožno riešiť len výmenou aktérov a subjektov, ale zmenou spôsobu akým systém funguje. Zmenou spôsobu myslenia, práce, plánovania a zodpovednosti. Technokratický prístup v tomto zmysle výmeny aktuálneho prístupu chápme ako návrat k pragmatizmu, racionalite, odbornému a sociálne ukotvenému riadeniu, ktoré si uvedomuje historické skúsenosti aj súčasné limity a neznamená odcudzenie sa od spoločnosti.

Koncept technokracie

Technokracia nie je ucelenou ideológiou v tradičnom politickom zmysle. Nevznikla ako komplexný myšlienkový systém s pevne definovanými dogmami, hodnotovou hierarchiou a univerzálnym politickým programom. V historickom aj súčasnom chápaní sa technokracia formovala skôr ako koncept a metóda riadenia, ktorá reagovala na konkrétne zlyhania existujúcich politických a manažérskych modelov. Jej hnací prvok preto nebola snaha nahradiť demokraciu iným režimom, ale snaha zvýšiť odbornosť a funkčnosť rozhodovania v čoraz zložitejších spoločenských systémoch. Historicky sa technokratické myslenie objavovalo vždy v situáciach, keď tradičné politické mechanizmy prestávali byť schopné reagovať na rýchle spoločenské zmeny a riadiace prvky štátu začali zastávať klienteliské a kádrove tendencie. V tomto kontexte sa vynára moderný typ aparátčika, ktorý nahrádza funkcionárov. V skratke niekto, kto môže klúdne byť bez odbornej kompetencie no svoju kvalifikáciu nahrádza lojalitou k štruktúre. Priemyselná revolúcia, masová industrializácia, rozvoj infraštruktúry a nárast urbanizácie vytvorili prostredie, v ktorom sa riadenie spoločnosti stalo technicky a organizačne náročnejším, než aké umožňovali dovtedajšie formy politického rozhodovania. Technokracia v tomto ponímaní nepoukazovala na

vládu technikov ako triedy, ale presadzovanie princípu, že rozhodnutia majú byť prijímané na základe odborných poznatkov, kompetencie a dát.

Súčasný chápanie technokracie je často zjednodušované alebo skresľované. Na jednej strane býva kritizovaná ako elitársky projekt odtrhnutý od reality bežných ľudí. Na druhej strane je redukovaná na administratívny manažment bez politického obsahu. Ani jedno z týchto chápaní však nevystihuje jej skutočný potenciál, ktorý chceme zastávať my. Čo je pre nás avšak hlavné je, že technokracia ako koncept nepopiera politiku ani ďalší jej hodnotový rozvoj, čo nám ju umožní ďalej formulovať do niečoho väčšieho. V striktnom vnímaní nás limituje len tým, že poukazuje na to, že politické rozhodovanie bez odbornej a analytickej opory vedie k systémovým zlyhaniam. Čo je pre nás skôr pozitívne, keďže priamo vylučuje prvky populizmu a klientelizmu.

Sociálna-technokracia sa opiera aj o tvrdenie, že existujú lepšie a horšie rozhodnutia, a tento rozdiel je overiteľný. Nie každý názor má rovnakú váhu. Nie každý záujem je legitímnym základom politiky. Riadenie spoločnosti nie je otázkou preferencií, ale skôr otázkou poznania. Poznania systémov, procesov, spoločnosti a dôsledkov. Toto tvrdenie nie je elitárske v sociálnom zmysle. Nehovorí, kto smie rozhodovať podľa pôvodu len, že rozhodovanie bez poznania je hazard so spoločnosťou.

Ďalším dôležitým historickým aspektom konceptu technokracie je jej neideologická povaha. Historicky neponúka hotové odpovede na všetky spoločenské otázky, ale kladie dôraz na spôsob práce a kvalitu rozhodovania. Technokratický prístup z toho predpokladá, že riešenia sa musia prispôbovať meniacim sa podmienkam a dostupným reálnym zdrojom. V tomto zmysle je technokracia otvoreným konceptom, ktorý je schopný flexibilne absorbovať nové myšlienky, poznatky, technológie a skúsenosti bez toho, aby bol viazaný na rigidný ideologický rámec. Potrebné je tu zdôrazniť, že technokracia sama o sebe nepredstavuje odpoveď na sociálnu otázku. Ak je odtrhnutá od reality pracujúcich vrstiev a regionálnych rozdielov, môže viesť k odcudzeniu rozhodovania a strate legitimacy tak, ako všetky ostatné politické systémy a koncepty. Práve preto je nevyhnutné chápať technokraciu ako súčasť širšieho sociálneho rámca, nie izolovaný princíp v bubline. Bez sociálneho ukotvenia sa technokratický prístup mení na čisto technicko-administratívny manažment, ktorý rieši efektivitu, ale ignoruje dôsledky a spoločnosť, t.j. prečo združenie reprezentuje sociálnu-technokraciu.

Rozšírenie a rozpracovanie tohto konceptu je práve preto nevyhnutné, že v súčasnosti neexistuje jeho jednotná funkčná definícia a aktuálne sa pohybuje skôr ako nálepka a nepochopený pojem. A teda tento program si kladie aj za cieľ ju posunúť do roviny prakticky použiteľného prístupu, ktorý bude ďalej rozvinutý.

Praktická metóda fungovania

Ak má byť technokracia viac než len všeobecným konceptom alebo reakciou na zlyhania existujúcich modelov, musí byť uchopená ako konkrétna metóda riadenia spoločnosti. V tomto zmysle niečo ako sa robia rozhodnutia, pracuje s informáciami a ako sa nesie zodpovednosť za dôsledky týchto rozhodnutí.

Základným východiskom technokratickej metódy je práca s realitou takou, aká je, nie takou, akú by sme si želali. Z toho priamo vyplýva aj technokratický princíp „správni ľudia na správnych miestach“, teda rozhodujú merateľné schopnosti, odbornosť a výsledky. Funkcia sa obsadzuje podľa toho, čo reálne vyžaduje, nie podľa toho, kto má lepšiu pozíciu v hierarchii alebo známosti. Cieľom teda priamo nie je reprezentácia ani politická rovnováha, ale funkčnosť systému. To samozrejme rovno neznamená popretie hodnotových a ideologických východísk, ale ich skôr ukotvenie bližšie do hladiny realizmu. Takýto prístup odmieta rozhodovanie založené na dojmach, mediálnom tlaku alebo momentálnej popularite riešení, ktoré síce krátkodobo pôsobia dobre a presvedčivo, no dlhodobo prehľbujú naše problémy. Kľúčovým prvkom tejto metódy preto je systematické plánovanie. Technokracia predpokladá existenciu strednodobých a dlhodobých cieľov, ktoré sú vzájomne prepojené a podložené. Plánovanie v tomto zmysle potom predstavuje rámec, ktorý umožňuje koordinovať ďalej jednotlivé opatrenia a politiky tak, aby neboli v rozpore s hlavným dlhodobým cieľom. Týmto spôsobom je zabezpečené aj smerovanie, ktorým sa uberáme.

Ďalším podstatným východiskom, prvkom, technokratickej metódy je odbornosť. Rozhodovacie procesy musia byť postavené na reálnych znalostiach daných oblastí a nie na formálnych funkciách alebo politickej príslušnosti. To si vyžaduje systém, v ktorom majú odborníci nielen poradnú, ale aj reálnu zodpovednosť za navrhované riešenia. Odbornosť sa však v technokratickom chápaní často presúva do elitárstva, čo znamená uzavretosť alebo odtrhnutie od spoločnosti. Na tento problém treba v čas reagovať a zabezpečiť spätnoväzobné spoločenské a transparentné mechanizmy, čím sa umožní schopnosť vysvetliť rozhodnutia, ich dôvody a dôsledky spôsobom, ktorý je zrozumiteľný, prehľadný a kontrolovateľný. Rovno preto tretím prvkom, na ktorý sa kladie dôraz, je spätná

väzba a hodnotenie výsledkov. Rozhodnutia musia byť priebežne vyhodnocované na základe reálnych dopadov. Ak sa ukáže, že prijaté opatrenie neplnia svoj účel alebo vytvárajú nežiaduce dôsledky, musí existovať mechanizmus jeho úpravy alebo zrušenia. Tento princíp odlišuje technokratický prístup od ďalších ideologických modelov, ktoré majú tendenciu obhajovať svoje riešenia bez ohľadu na ich reálny dopad.

Ďalším dôležitým a neoddeliteľným aspektom technokratickej metódy je aj jej vzťah k politickému rozhodovaniu a jej jasné rozdelenie zodpovednosti. V našom chápaní technokracie je rozdelenie zodpovednosti základný predpoklad funkčnosti systému. V prostredí, kde nie je jasné, kto rozhoduje a kto nesie následky, sa rozhodovanie prirodzene rozpadá na alibizmus. Technokratický prístup preto vyžaduje, aby každé rozhodnutie malo svojho nositeľa, ktorý nesie praktickú zodpovednosť za jeho výsledok. Netreba to však brať ako nejaký sankčný nástroj na trestanie neúspešných rozhodnutí, ale ako nevyhnutnú súčasť riadenia v zložitom systéme s korekciou rozhodnutí. Vzťah technokracie k politike je v tomto rámci vecný a účelový. Politika určuje smer, priority a spoločenské ciele. Technokratická metóda zabezpečuje ich realizáciu v reálnych podmienkach, a tak sa vyhýba chaosu ako aj iným koróznym prvkom v politickom prostredí.

Technokracia ako metóda fungovania v tomto programe preto reprezentuje skôr disciplínu riadenia a ľahký rámec k nej, než nejaký technický manuál. Keď to je brané ako disciplína myslenia, rozhodovania a zodpovednosti, tak to je náš vedomý odklon od modelu, v ktorom sa štát riadi tlakom záujmových skupín.

Sociálne ukotvenie

Technokracia pre nás stráca zmysel bez sociálneho ukotvenia, keďže každý koncept/model/systém, ktorý sa odtrhne od sociálnej reality a skutočných voliteľov moci (*občanov*), skôr či neskôr narazí na odpor, apatiu a rozklad svojej legitimacy. Nezáleží pritom, ako efektívne je technicky navrhnutý, ak neodpovedá na materiálne a životné podmienky väčšiny. Menšie nečestné politické subjekty samozrejme dokážu prežiť určitú dobu takto, keďže ich záujem o moc a o životné podmienky sa stále pohybuje len na osi populizmu a falošného záujmu. Ak by bol záujem skutočný, tak by sa pohybovali v rámci slušnej a čestnej politickej súťaži a chceli by niesť reálnu zodpovednosť za vládnutie a svoje rozhodnutia. No ich záujem nie je priamo vyhrať voľby alebo zabezpečiť počutie hlasu svojich voličov, ale zabezpečiť svoju participáciu na moci.

Základnou sociálnou realitou spoločnosti je práca. Väčšina obyvateľstva žije zo svojej práce. Pracujúci a produktívny člen spoločnosti nesie najčastejšie dôsledky ekonomických kríz, inflácie a zlyhaní verejných politík. Ak má mať technokratický prístup legitimitu, musí vychádzať z tohto faktu a pracovať s ním ako s ďalším základným východiskom. Sociálne ukotvenie technokracie preto znamená uznanie, že efektivita a produktivita sama o sebe nemôže byť naším cieľom bez otázky pre koho a za akú cenu. Riadenie spoločnosti nemôže byť postavené len na optimalizácii a modernizácii, ak ukazovatele nereflektujú reálny dopad na život ľudí v spoločnosti, regiónoch, priemysle, službách, verejnom živote a podobne. Dlhodobé plánovanie a finálne rozhodnutie musí byť vždy konfrontované so svojím sociálnym dopadom.

Súčasná spoločnosť trpí rozpadom sociálnej väzby medzi štátom a pracujúcou väčšinou. Tento rozpad nevznikol náhle, ale je výsledkom dlhodobého presunu moci a rozhodovania mimo dosahu bežného človeka. Štát sa prestal pre občanov javiť ako nástroj spoločného riešenia problémov a začal pôsobiť ako vzdialená téma, ktorá reaguje neskoro, nepresne a bez zodpovednosti. V takomto prostredí vzniká pocit, ktorý je následne zneužívaný populistickými a reakčnými silami. Sociálne ukotvená technokracia musí preto odmietať tento stav a musí brať na vedomie, že štát má zodpovednosť voči tým, ktorí ho materiálne udržiavajú v chode. To znamená návrat k plánovaniu, ktorý berie regionálne rozdiely, dostupnosť práce, bývania, verejných služieb a infraštruktúry vážne. Teda ide o rozhodovanie typu, ktoré neignoruje sociálne dôsledky v mene abstraktného rastu alebo konkurencieschopnosti.

Pre združenie predstavuje toto sociálne ukotvenie technokracie záväzok, že odbornosť nebude nikdy oddelená od spoločenskej zodpovednosti a že sa neprekrúti na spolku elít.

Ideológia

Ideológia v modernom politickom systéme a v spoločenskom ponímaní plní skôr orientačnú a mobilizačnú funkciu. Určuje jazyk a symboly, prostredníctvom ktorých sa vedie politický súboj. V praxi sa skôr však stáva nástrojom zakrývania zlyhania. Tam, kde chýba výsledok a odborná schopnosť riadiť, nastupuje ideologická rétorika. Technokracia sa v tomto priestore, samozrejme, tiež pohybuje, ale bez ambície vytvárať vlastnú uzavretú doktrínu. Naša ideologická hodnota politického smeru sa preto neposudzuje podľa jeho morálneho nároku,

ale či je náš smer schopný udržať funkčný štát, sociálnu orientáciu a stabilitu ekonomiky.

Vidíme ako sa politický priestor v posledných desaťročiach posunul od sporov o fungovanie systému k sporom o optiku, teda symboly a identitu. Ideológia v tomto prostredí slúži ako náhrada za funkčný program adresovania spoločenských a sociálnych problémov. V združení, ako technokrati, do tohto vzťahu chceme vstupovať ako tlak na návrat k podstate, teda k schopnosti rozhodovať, konať, niesť následky a zlepšovať podmienky občanov. Myšlienkové smery sa berú na vedomie a používajú sa tam, kde prispievajú k funkčnosti systému. No v momente, keď sa stávajú prekážkou riešenia sociálnych, hospodárskych alebo štátnych problémov, prestávajú byť relevantné. Technokracia v tomto programe by mala stanovovať hranicu medzi hodnotou a ilúziou. Hodnotovo má význam len vtedy, ak sa dá pretaviť do niečoho reálneho. Každý politický cieľ musí byť podrobený otázke uskutočniteľnosti, nákladov a dopadov. Vzťah technokracie k ideológii je preto priamočiary. Nevedie sa spor o to, ktorá ideológia má pravdu, ale posudzovanie, ktoré prístupy sú schopné udržať spoločnosť funkčnú v reálnych podmienkach. Ak ideológie v politike súperia na bojovom poli, technokracia musí reprezentovať to pole, nie ďalší tábor. Všetko ostatné zostáva v rovine politickej tradície.

III. Tretia časť

Ekonomická realita

MATERIÁLNE ZÁKLADY SPOLOČNOSTI

Práca a pracovný trh tvorí materiálny základ spoločnosti a ekonomický pilier štátu. Väčšina obyvateľstva z práce žije a cez jej výsledky sa udržiava hospodárska aj sociálna stabilita štátu. Ak sa vzťah medzi prácou, výkonom ekonomiky a životnou úrovňou naruší tak sa to rýchlo prejaví v nespokojnosti a rozpade sociálnej úrovni jednotlivca.

Dostupné údaje ukazujú, že slovenská ekonomika v posledných rokoch rástla. Hrubý domáci produkt v nominálnom vyjadrení sa zvýšil z približne 90 miliárd eur v roku 2018 na viac než 130 miliárd v roku 2024. HDP na obyvateľa vzrástol v rovnakom období z úrovne okolo 16 500 eur na viac než 24 000 eur. Národné hospodárstvo, alebo ekonomika ako celok vytvára viac hodnoty než v predchádzajúcom období. Tento rast sa však nepretavuje rovnomerne do materiálnych podmienok väčšiny obyvateľstva. Vzťah medzi rastom ekonomiky a mzdovou úrovňou sa postupne oslabuje. Hodnota vytvorená prácou sa koncentruje rýchlejšie, než sa premieta do stability príjmov, istôt a životnej úrovne ľudí, ktorí ju vytvárajú. Rast HDP sa tak pre veľkú časť spoločnosti stáva číslom bez priameho dosahu na každodenný život.

Pri pohľade na HDP na obyvateľa v parite kúpnej sily je zrejmé, že aj napriek rastu ekonomiky zostáva reálna kúpna sila obyvateľstva pod tlakom. Rast životných nákladov, najmä v oblasti bývania, energií a základných služieb, znižuje schopnosť miezd zabezpečiť stabilný život. Pravidelný príjem prestáva postačovať na pokrytie základných potrieb bez zadlžovania alebo obmedzovania kvality života. Ide o prehĺbenie novej recesie a aktuálne to môžeme vnímať aj ako dopad konsolidačných balíkov.

Tento stav má priame spoločenské dôsledky, keďže práca postupne stráca svoju stabilizačnú funkciu a zamestnanie už pre rastúcu časť populácie nepredstavuje istotu, ale len podmienku prežitia. Vzniká rozpor medzi výkonom ekonomiky a subjektívnou skúsenosťou pracujúcich, ktorí nevidia primerané zlepšenie svojho postavenia napriek rastu produktivity a bohatstva spoločnosti. Z tohto potom vzniká nevraživosť, zlosť ako aj strach, čo má negatívne dôsledky pre jednotlivca a postavenie pracujúcich na trhu práce. Práve tento rozpor stojí v centre súčasnej nespokojnosti spoločnosti s ekonomikou.

Strach zo straty príjmu a zhoršenia životných podmienok oslabuje ochotu pracujúcich meniť zamestnanie. Mobilita pracovnej sily klesá a fluktuácia sa znižuje v dôsledku obáv a neistoty. Tento stav má pre zamestnávateľov jednoznačný efekt. Stabilizuje pracovnú silu bez potreby zvyšovania miezd alebo zlepšovania pracovných podmienok. Riziko neobsadenia pozícií klesá a tlak na zavádzanie nových benefitov slabne. V takomto prostredí dochádza k postupnému obmedzovaniu existujúcich výhod alebo k ich úplnému zmrazeniu. Zamestnávateľ nemá silný dôvod investovať do zlepšovania podmienok práce, ak vie, že pracujúci nemajú reálnu alternatívu. Nerovnováha na trhu práce sa prehĺbuje a vyjednávacía pozícia zamestnancov sa oslabuje, aj keď ekonomika ako celok rastie.

Zároveň sa oslabuje dôvera pracujúcich v kolektívne formy ochrany, keďže sú vnímané ako neschopné inštitúcie, ktoré môžu zamestnanca v očiach zamestnávateľa len viac nálepkovať. Odbory a zastupiteľské štruktúry sú vnímané ako nefunkčné alebo vzdialené, čo vedie k individualizácii problémov. Pracujúci zostáva v konflikte so zamestnávateľom sám, bez opory v kolektíve alebo v inštitúciách. Tento stav vytvára priestor pre praktiky na hranici zákona alebo v šedej zóne pracovnoprávných vzťahov. Dodatočne k tomu slabá vymáhateľnosť pracovného práva a nedostatočná kontrola umožňujú firmám posúvať hranice dovoleného správania. Porušovanie pravidiel alebo ich obchádzanie sa stáva súčasťou bežnej praxe. Slabá vymáhateľnosť pracovného práva je ďalej posilňovaná stavom súdneho systému, kde spory sa často vlečú roky, pričom samotná dĺžka konania pôsobí odradzujúco. Pre pracujúceho znamená súdny spor dlhodobú finančnú a psychickú záťaž bez istoty výsledku. V sporoch, kde vystupujú odborové organizácie alebo kolektívne zastúpenie, dochádza k systematickému naťahovaniu konaní. Zamestnávateľ má spravidla lepšie právne zastúpenie, väčšie skúsenosti s procesnými obštrukciami a širší priestor na taktické kroky, ktorých cieľom nie je vyriešenie sporu, ale jeho oddialenie. Čas v tomto prípade nehrá proti nemu, ale v jeho prospech. Odbory a pracujúci sú postupne vyčerpávaní, finančne aj organizačne, čo oslabuje ich schopnosť pokračovať v spore a aj pri pozitívnom výsledku je často zamestnanec izolovaný v pracovnom kolektíve, postaveý mimo prácu alebo aj tak prepustený.

Pracujúci tieto praktiky často tolerujú, pretože náklady odporu vnímajú ako vyššie než náklady prispôsobenia sa. Takto potom vzniká systém, ktorý je formálne legálny, no fakticky nevyvážený. Zamestnávatelia si túto asymetriu

uvedomujú a prispôsobujú jej svoje správanie, kde pohyb v šedej zóne sa stáva racionálnym rozhodnutím.

Produktivita

Produktivita práce na Slovensku dlhodobo rastie. V prepočte na zamestnanca aj na odpracovanú hodinu sa výkonnosť ekonomiky zvyšuje a v niektorých odvetviach sa približuje k priemeru vyspelých krajín Európskej únie. Tento rast vnímame ako výsledok technologického pokroku, tlaku na výkon a zvyšovania pracovnej intenzity. Zároveň platí, že rast produktivity sa len obmedzene premieta do miezd a pracovných podmienok. Medzi výkonom práce a odmenou za ňu vzniká trvalá medzera. Hodnota vytvorená pracujúcimi sa presúva mimo ich dosah, zatiaľ čo na nich zostáva tlak na výkon, flexibilitu a prispôsobenie sa.

Pre zamestnávateľov má tento model jasnú logiku. Vyššia produktivita bez zodpovedajúceho rastu miezd zvyšuje ziskovosť a konkurencieschopnosť. Pracovná sila zostáva relatívne lacná a nahraditeľná, čo posilňuje kontrolu nad pracovným procesom. Slovensko je teda vnímané ako veľká montovňa zatiaľ čo mozgovná figúra mimo republiku. Investície do technológií a organizácie práce sa tak využívajú predovšetkým na optimalizáciu samotných nákladov a nie na zlepšenie sociálnych podmienok pracujúcich. Z dlhodobého hľadiska tento model avšak vytvára napätie. Pracujúci si uvedomujú, že ich výkon rastie, no ich postavenie zostáva slabé. Vzniká pocit nespravodlivosti, ktorý sa neprejavuje okamžitým odporom, ale pasivitou, odchodom do zahraničia alebo rezignáciou. Produktivita sa tak stáva zdrojom odcudzenia, nie motivácie. Spoločnosť síce produkuje viac, no stráca vnútornú rovnováhu. Slovensko sa môže chváliť produktivitou, no odliv pracujúcej sily do zahraničia sa stupňuje. Jedina možná bariera v tomto kolektívnom vyprázdnený moneterne ostáva jazyková bariera, kde krajiny ako Rakúsko, Nemecko a Švajčiarsko prezentujú problém.

Ďalší problém s takýmto modelom predstavujú širšie dôsledky pre ekonomiku, kde ekonomika založená na lacnej a pasívnej pracovnej sile má obmedzený inovačný potenciál. Firmy sa prispôsobujú modelu, v ktorom je jednoduchšie zvyšovať výkon než investovať do kvality práce, vzdelávania a dlhodobého rozvoja. Tieto prostriedky radšej využívajú "doma" a tak produktivita rastie kvantitatívne, nie kvalitatívne. Výsledkom je ekonomika silne závislá od externého kapitálu a externých rozhodnutí, čo je maskované ako silný otvorený a prepojený trh so zahraničím.

Z pohľadu štátu ide o strategický problém. Produktivita, ktorá sa nepretavuje do životnej úrovne, oslabuje ekonomickú stabilitu občanov a legitímnosť hospodárskeho usporiadania. Bez existujúcich mechanizmov, ktoré zabezpečia spravodlivejšie rozdelenie vytvorenej hodnoty, sa rast produktivity mení na faktor prehľbovania nerovností a tento stav nemožno riešiť apelmi na výkon ani morálnymi výzvami.

Bývanie

Bývanie tvorí jeden zo základných pilierov reprodukcie spoločnosti. Od jeho dostupnosti závisí schopnosť jednotlivcov plánovať život, zakladať rodinu a udržať si ekonomickú aktivitu v dlhodobom horizonte. Ak sa bývanie stáva nedostupným pre pracujúcu väčšinu, narúša sa kontinuita spoločnosti aj stabilita hospodárstva.

Dostupné údaje poukazujú na dlhodobý rast cien nehnuteľností a nájomného, ktorý výrazne predbieha rast miezd. Podiel výdavkov na bývanie na príjmoch domácností sa zvyšuje a u značnej časti pracujúcich presahuje hranicu finančnej únosnosti. Príjem, ktorý má zabezpečovať stabilitu, je viazaný na základnú potrebu. Priestor pre úspory, vzdelávanie, zdravotnú starostlivosť alebo rodinný život sa zužuje, kde tento tlak mení potom správanie domácností. Zakladanie rodín sa odkladá, bývanie sa rieši provizórne a pracovná mobilita sa zužuje. Zmena zamestnania často znamená aj zmenu bývania, ktorú si mnohí nemôžu dovoliť. Bývanie prestáva pôsobiť ako faktor stability a začína byť prvok viazanosti, kde väčšina obyvateľstva sa prirodzene viaže do centier s viacerými pracovnými príležitosťami. Pre zamestnávateľov tento stav ďalej vytvára priaznivé podmienky. Pracujúci zaťažení vysokými nákladmi na bývanie má obmedzený priestor na vyjednávanie a nižšiu ochotu riskovať stratu príjmu. Vyjednávacía pozícia sa oslabuje a tlak na zlepšovanie pracovných podmienok klesá.

Nedostupné bývanie podkopáva demografickú stabilitu, prehľbuje regionálne rozdiely, zvyšuje sociálne nerovnosti a zaručuje nerovnomerné investície do infraštruktúry, kde mesta mimo hlavných pracovných centier su vyludňované a zabudnuté. Veľké mestá sa postupne menia na priestory orientované na kapitál, nie na prácu zatiaľ čo regióny strácajú obyvateľstvo, keďže nedokážu ponúknuť kombináciu dostupného bývania a stabilného zamestnania. Cestná aj komunikačná infraštruktúra sa koncentruje najmä vo veľkých mestách a ich okolí. Vo zvyšku krajiny tak vzniká začarovaný kruh tzv. limbo. Nové pracovné miesta

nevznikajú, lebo nevznikajú nové podniky. Tie nevznikajú, pretože regióny nie sú logisticky a dopravne dostatočne prepojené. Obyvatelia preto odchádzajú tam, kde pracovné miesta sú. Tam následne rastie počet podnikov aj pracujúcich a investície do infraštruktúry sa opäť sústreďujú do tých istých oblastí, čím sa regionálne rozdiely ďalej prehlbujú.

Bývanie v takomto prostredí plní čoraz viac investičnú funkciu. Hodnota nehnuteľností rastie rýchlejšie než príjmy pracujúcich, čo presúva bohatstvo smerom k tým, ktorí už kapitál vlastnia. Pracujúca väčšina financuje rast hodnoty aktív, ku ktorým nemá prístup. Nerovnováha medzi prácou a kapitálom sa prehľbuje a reprodukuje naprieč generáciami. Dôsledky tohto sa potom prejavujú aj v sociálnej oblasti, kde nedostupné bývanie oslabuje miestne väzby, znižuje ochotu zostať v krajine a podporuje emigráciu. Reprodukcia spoločnosti sa spomaľuje demograficky aj sociálne. Spoločnosť starne, regióny sa vyľudňujú a pracovná sila sa stenčuje.

Z tohto vnímame, že bez riešenia otázky bývania nie je možné stabilizovať trh práce ani obnoviť dôveru pracujúcich v ekonomický poriadok. Dostupné bývanie musí prezentovať základ, na ktorom stojí schopnosť spoločnosti udržať svoju sociálnu a hospodársku kontinuitu ďalej. Ak tento základ chýba, ostatné opatrenia strácajú účinnosť.

Zadlženosť a viazanosť

Zadlženosť domácností sa stala trvalou súčasťou materiálnej reality väčšiny občanov. Úver prestal byť výnimočným nástrojom riešenia konkrétnej potreby a stal sa základným mechanizmom vôbec udržiavania sa vo svojej životnej úrovni. Pre veľkú časť obyvateľstva predstavuje dlh jediný spôsob, ako zabezpečiť bývanie, základné vybavenie domácnosti alebo "prežitia" obdobia rastúcich nákladov.

Dáta ukazujú dlhodobý rast zadlženosti slovenských domácností, najmä v oblasti hypotekárnych úverov. Podiel dlhu na disponibilných príjmoch patrí medzi najvyššie a citlivo reaguje na zmeny úrokových sadzieb. Rastúce splátky postupne znižujú disponibilný príjem domácností a zužujú priestor pre akúkoľvek finančnú rezervu. Domácnosť s dlhom funguje v režime trvalej opatrnosti, kde výpadok príjmu alebo zmena zamestnania predstavuje vysoké riziko. Zadlženosť má takto priamy vplyv na správanie sa ľudí na trhu práce a v spoločnosti. Človek viazaný dlhodobým úverom má obmedzenú schopnosť reagovať na zhoršovanie pracovných podmienok. Ochota meniť zamestnanie klesá, tlak na vyjednávanie

slabne a tolerancia voči preťaženiu alebo porušovaniu pravidiel rastie. Dlh sa tak stáva nástrojom disciplíny pracovnej sily bez potreby priameho nátlaku. Zadlžený pracujúci predstavuje predvídateľného zamestnanca, ktorého rozhodovanie je ovplyvnené potrebou splácať záväzky. Tento mechanizmus posilňuje nerovnováhu vo vyjednávacej pozícii medzi prácou a kapitálom. Ekonomia sa stáva citlivou na výkyvy úrokových sadzieb, rast cien energií a pokles príjmov. Krízy sa prenášajú priamo do domácností a následne do spotreby, čo prehĺbuje hospodárske problémy.

Zadlženosť zároveň prehĺbuje regionálne rozdiely. V oblastiach s nižšími príjmami predstavuje dlh vyššiu záťaž a rýchlejšie vedie k finančným problémom. Rozdiely medzi regiónmi sa tak neprejavujú len v úrovni príjmov, ale aj v miere finančnej neistoty a rizika sociálneho prepadu, čo ďalej oslabuje súdržnosť spoločnosti a zvyšuje tlak na obyvateľstvo. Bez zásahu do podmienok, ktoré vedú k rastúcej zadlženosti, nie je možné stabilizovať trh práce ani riešiť otázku dostupného bývania. Dlh predstavuje prienik medzi nízkou mzdovou dynamikou, rastom cien bývania a oslabením vyjednávacej pozície pracujúcich. Jeho rozsah a dôsledky nemožno ignorovať bez ďalšieho prehľbovania spoločenských nerovnováh.

IV. Štvrtá časť

Program združenia

PRECHODOVÝ RÁMEC

Technokracia a teda aj združenie sa realizuje v štyroch fázach: diagnostika (čo sa skutočne deje a prečo), modelovanie (aké sú predvídateľné dôsledky možných riešení), implementácia (kto nesie zodpovednosť za realizáciu a s akými kompetenciami), hodnotenie (bolo rozhodnutie správne podľa skutočných výsledkov, nie podľa zámerov). Žiadna fáza nesmie byť preskočená. Politika, ktorá preskakuje diagnostiku, je ideológia. Politika, ktorá preskakuje hodnotenie, je dogma.

Doterajšie časti programu pomenovali náš pohľad, systémové zlyhania a materiálne podmienky, v ktorých dnes spoločnosť funguje. Ukázali mechanizmy, prostredníctvom ktorých sa oslabuje postavenie pracujúcich, prehlbujú nerovnováhy a sa stráca schopnosť dlhodobého plánovania. Tento obraz vytvára štandardizovaný pohľad na náš ďalší postup a určuje rámec, z ktorého vychádzajú nasledujúce priority a ciele združenia.

RÁMEC PRINCÍPOV

Odbornosť ako zdroj legitimacy

Združenie je postavené na presvedčení, že rozhodovanie má vychádzať z odbornosti, nie z postavenia, popularity alebo formálnej moci. Odbornosť predstavuje základ legitimacy pri formovaní postojov, návrhov a smerovania združenia. Tento princíp sa premieta do existencie združenia, dôrazu na vzdelanie a odborné zázemie členov.

Sociálna zodpovednosť riadenia

Združenie sa hlási k sociálnemu-technokratizmu, ktorý prepája efektivitu riadenia so spoločenskou zodpovednosťou a sociálnou politikou. Rozhodnutia majú byť posudzované podľa ich dopadu na spoločnosť a prínosu pre občanov, nie len podľa ekonomickej výhodnosti alebo ideologickej čistoty.

Dlhodobé plánovanie

Združenie pracuje s vedomím, že spoločenské a štátne problémy sa nedajú riešiť v krátkych cykloch. Dôraz na kontinuitu sa v chápaní programu ako nástroja dlhodobého smerovania.

Rovnosťárstvo a anti-elitárstvo

Združenie odmieta nekontrolovanú koncentráciu moci a neformálne elity. Zavádza princípy regulovanej rovnosti šancí, nestrannosti a obmedzenia kumulácie funkcií. Moc v združení je viazaná na zodpovednosť a kontrolu.

Transparentnosť

Združenie kladie dôraz na kontrolu, transparentnosť a možnosť odvolania funkcionárov. Výkon funkcie je chápaný ako služba a záväzok, nie ako osobné privilegium.

Funkcionalizmus

Technokratický, funkcionalistický, prístup v združení odmieta riešenia, ktoré sú formálne správne, ale prakticky nefunkčné. Každý cieľ je posudzovaný podľa realizovateľnosti, nákladov a dopadov. Pragmatizmus, funkcia nad tvarom, patrí medzi základne princípy riadenia združenia.

Vzdelanie

Združenie chápe vzdelanie ako strategickú investíciu. Dôraz kladie na rozvoj odborníkov, študentov a nových kapacít, ktoré zabezpečia kontinuitu myšlienky sociálneho-technokratizmu. Vzdelanie a odborný rast patria medzi dlhodobé priority združenia.

Apolitickosť v metóde

Združenie si zachováva metodickú apolitickosť, objektívu a neutralitu pri práci. Zároveň si uvedomuje, že výsledky tejto práce majú politické dôsledky a pri práci môžu vzniknúť rozdielne politické prúdy. Externé aktivity združenia sú aj tak cielene koncipované ako objektívne a apolitické s verejným dosahom.

NOSNÉ PILIERE ZDRUŽENIA

1. Funkcionalizmus

Funkcionalizmus pre združenie znamená kľasť dôraz na uskutočniteľnosť, efektívnosť, výsledok a reálny dopad. Rozhodnutia sa posudzujú podľa toho, či fungujú v praxi, či sú dlhodobo udržateľné a či riešia problém, ktorý majú riešiť.

2. Sociálnosť

Sociálna zodpovednosť a sociálna apolitika v kontexte združenia znamená posudzovanie dopadov rozhodnutí na spoločnosť ako celok, najmä na pracujúcu väčšinu. Ekonomická efektivita je dôležitá, ale nie oddelene od sociálnych dôsledkov.

3. Rovnosť

Rovnosť nemá byť chápané ako rovnosť výsledkov, ale ako regulovaná rovnosť šancí, prístupu a ochrany. Ide o obmedzenie koncentrácie moci, výhod a rizík v prospech úzkej skupiny.

PROGRAM

Funkcionalizmus, sociálna zodpovednosť a rovnosť v praxi

Program združenia vychádza z presvedčenia, že stabilná spoločnosť sa nedá budovať bez funkčného riadenia, sociálnej zodpovednosti a rovnosti prístupu k základným podmienkam života. Tieto tri piliere tvoria základ smerovania združenia a určujú spôsob, akým pristupuje k verejným politikám, inštitúciám a spoločenským problémom.

Funkcionalizmus predstavuje záväzok k riešeniam, ktoré fungujú v praxi a prinášajú merateľné výsledky. Sociálna zodpovednosť vyjadruje povinnosť posudzovať rozhodnutia podľa ich dopadu na spoločnosť ako celok, najmä na pracujúcu triedu. Rovnosť stanovuje rámec, v ktorom sa obmedzuje koncentrácia výhod a rizík v prospech úzkej skupiny a posilňuje rovnosť prístupu a príležitostí.

Tieto piliere predstavujú pracovný rámec, v ktorom združenie formuluje svoje priority. Program združenia je koncipovaný ako dlhodobý záväzok k systematickej práci, odbornosti a spoločenskej zodpovednosti. Slúži ako záväzný orientačný rámec pre činnosť združenia, jeho členov a funkcionárov.

Funkčné riadenie a štátna kapacita

Združenie považuje funkčné riadenie a dostatočnú štátnu kapacitu za základný predpoklad riešenia spoločenských a ekonomických problémov. Bez schopnosti štátu plánovať, koordinovať a presadzovať rozhodnutia tak zostávajú aj dobre mienené politiky bez reálneho účinku.

Cieľom združenia je podporovať riadenie založené na odbornosti, skúsenosti, profesionalite, dátach a dlhodobom plánovaní. Rozhodovanie má vychádzať z reálnych podmienok, dostupných zdrojov a predvídateľných dôsledkov. Krátkodobé improvizácie, politické machinácie a fragmentované zásahy oslabujú funkčnosť systému a prehlbujú nedôveru verejnosti.

Združenie bude presadzovať posilňovanie inštitucionálnej kapacity štátu. To zahŕňa stabilné odborné zázemie, jasné kompetencie a kontinuitu rozhodovania naprieč politickými cyklami, pretože funkčné inštitúcie predstavujú ochranu pred chaotickým riadením a záujmovým tlakom.

Dôraz sa kladie na hodnotenie účinnosti verejných politík. Každé opatrenie má byť posudzované podľa dosiahnutých výsledkov a spoločenského dopadu. Mechanizmy spätnej väzby a korekcie predstavujú neoddeliteľnú súčasť funkčného riadenia.

Stabilita práce a postavenie pracujúcich

Združenie považuje stabilitu práce a postavenie pracujúcich za základný predpoklad sociálnej súdržnosti a dlhodobej stability spoločnosti. Pracovné podmienky, mzdová úroveň a vyjednávacía pozícia pracujúcich priamo ovplyvňujú dôveru v ekonomický a politický systém.

Cieľom združenia je prispievať k obnove rovnováhy na trhu práce. Rast ekonomiky a produktivity musí vytvárať priestor pre rast miezd, istôt a pracovných podmienok. Bez tejto väzby sa ekonomický výkon premieňa na zdroj napätia a nespokojnosti.

Združenie bude podporovať posilňovanie pracovnoprávneho rámca a jeho reálnu vymáhateľnosť. Funkčný trh práce vyžaduje jasné pravidlá a mechanizmy, ktoré umožnia pracujúcim brániť svoje práva bez existenčného tlaku a dlhodobých dôsledkov.

Združenie bude venovať osobitnú pozornosť postaveniu kolektívneho vyjednávania a zastupiteľských štruktúr pracujúcich. Vyjednávacía rovnováha medzi prácou a kapitálom predstavuje jeden z kľúčových stabilizačných prvkov hospodárstva.

Združenie bude v tejto oblasti pôsobiť analyticky a koncepčne. Jeho cieľom je vytvárať odborné podklady a dlhodobé návrhy, ktoré prispejú k systémovým zmenám v prospech stability práce, spoločnosti ako celku a obhajoby postavenia pracujúceho.

Rovnosť prístupu k základným podmienkam života

Združenie považuje rovnosť prístupu k základným podmienkam života za nevyhnutný predpoklad sociálnej stability a udržateľného rozvoja spoločnosti. Prístup k práci, bývaniu, základným službám a verejnej infraštruktúre nesmie byť určený majetkom, pôvodom alebo miestom narodenia.

Cieľom združenia je prispievať k obmedzovaniu systémových nerovností, ktoré vznikajú koncentráciou výhod a rizík v prospech úzkej skupiny. Nerovnosti, ktoré sa reprodukujú naprieč generáciami, oslabujú sociálnu súdržnosť občanov, znižujú dôveru v inštitúcie a vytvárajú dlhodobú nestabilitu.

Združenie bude presadzovať chápanie bývania ako verejného záujmu. Dostupné bývanie predstavuje základ pre stabilitu práce, rodinný život a regionálnu rovnováhu. Trvalý tlak na ceny bývania a rast zadlženosti domácností obmedzujú schopnosť pracujúcich plánovať budúcnosť a oslabujú ich postavenie na trhu práce.

Združenie bude venovať pozornosť rovnosti prístupu k verejným službám. Rozdiely v dostupnosti zdravotnej starostlivosti, vzdelania, dopravy a základných služieb prehĺbujú sociálne rozdiely a urýchľujú úpadok niektorých regiónov. Rovnosťárstvo v tomto kontexte znamená zabezpečenie minimálneho štandardu dostupnosti pre všetkých obyvateľov.

Združenie bude v tejto oblasti pôsobiť koncepčne a dlhodobo. Jeho cieľom je vytvárať odborné rámce, ktoré umožnia znižovať nerovnosti bez narušania funkčnosti ekonomiky.

Odbornosť a vzdelanie

Združenie považuje odbornosť a vzdelanie za strategický základ vyvinutej spoločnosti. Schopnosť štátu a verejných inštitúcií fungovať závisí od kvality ľudí, ktorí ich riadia, a od systémov, ktoré umožňujú tieto kapacity rozvíjať a udržiavať.

Cieľom združenia je podporovať rozvoj odborných kapacít vo verejnom priestore. Riadenie spoločnosti si vyžaduje analytické myslenie, znalosť procesov a schopnosť pracovať s dátami a dlhodobými trendmi. Bez systematickej prípravy a vzdelávania sa rozhodovanie stáva improvizáciou a reakciou na tlak okamihu.

Združenie bude klásť dôraz na prepojenie vzdelávania s reálnymi potrebami spoločnosti. Vzdelávací systém má pripravovať odborníkov schopných pôsobiť v štátnej správe, verejných inštitúciách, priemysle, službách

a súkromnom/podnikateľskom prostredí. Odbornosť má byť dostupná naprieč sociálnymi skupinami a regiónmi, nie koncentrovaná v úzkom prostredí.

Združenie bude podporovať reprodukciu odborných elít na základe schopností a výkonu. Prístup k odbornému rastu a rozhodovacím pozíciám má byť podmienený kvalifikáciou, nie pôvodom, kontaktmi alebo politickou príslušnosťou. Rovnosť prístupu k vzdelaniu a odbornému rozvoju predstavuje kľúčový predpoklad rovnosti šancí v spoločnosti.

Združenie bude vnímať vzdelanie ako dlhodobú investíciu, nie ako náklad. Rozvoj odborných kapacít prispieva k funkčnosti štátu a spoločnosti, kvalite verejných politík a schopnosti krajiny reagovať na krízy bez sociálnych otrasov. Bez tejto investície sa prehľbuje závislosť od externých rozhodnutí a oslabuje vnútorná suverenita.

SMEROVANIE ZDRUŽENIA

Smerovanie združenia vychádza z predpokladu, že moderná spoločnosť dospela do štádia, v ktorom sa existujúce formy politického a ekonomického riadenia dostávajú do rastúceho rozporu so zložitou realitou spoločenských procesov. Štát, hospodárstvo a sociálne vzťahy prestali fungovať ako oddelené sféry a vytvorili prepojený systém, v ktorom má každé rozhodnutie kumulatívne a dlhodobé dôsledky. Riadenie založené na krátkodobých politických cykloch, fragmentovaných zásahoch a symbolickej politike nedokáže zabezpečiť v takomto prepojenom štádiu stabilitu systému. Základným znakom súčasného vývoja je aj prehľbovanie rozporu medzi materiálnymi podmienkami spoločnosti a spôsobom ich riadenia. Produkčné kapacity, technologická úroveň a organizácia práce dosiahli stupeň, ktorý si vyžaduje koordinované plánovanie, analytické rozhodovanie a schopnosť pracovať s dlhým časovým horizontom. Politické mechanizmy však zostávajú viazané na okamžitý zisk, volebný cyklus a záujmy úzkych skupín elít. Tento rozpor vytvára nestabilitu, nárast sociálneho napätia a prepád spoločenských tried.

Z tohto predpokladu technokracia predstavuje odpoveď na túto situáciu, kde riadenie a správa spoločnosti musí zodpovedať stupni jej vývoja. Spoločenské procesy si vyžadujú riadenie založené na racionalite, odbornosti a systémovom myslení s mierou pragmatizmu, ktorý dokáže pochopiť vzťahy medzi hospodárstvom, prácou, sociálnou štruktúrou a štátom ako jednotným celkom. Naše , sociálno-technokratické, smerovanie sa z tohto dôvodu opiera

o spomínanú kontinuitu ako základný princíp riadenia. Spoločnosť sa rozvíja prostredníctvom nadväzujúcich rozhodnutí, ktoré formujú jej ďalší vývoj. Riadenie spoločnosti preto nadobúda charakter plánovaného procesu, v ktorom jednotlivé opatrenia nie sú izolovanými aktmi, ale súčasťou ďalšieho širšieho smerovania. Kontinuita umožňuje vyhodnocovanie prijatých rozhodnutí, korekciu smeru a udržiavanie stability v meniacich sa podmienkach.

Verejná správa v technokratickom rámci vychádza z porozumenia vnútorným mechanizmom rozhodovania a spoločnosti. Analýza dát, trendov a štruktúr umožňuje identifikovať limity systému a pracovať s nimi vedome. Odbornosť sa tak pripája k základným kritériám účasti na riadení, pričom prístup k rozhodovacím procesom je viazaný na schopnosti a zodpovednosti, nie na pôvode, majetku alebo nejakom formálnom postavení. Preto naše smerovanie zároveň odráža aj sociálnu os riadenia. Spôsob organizácie práce, rozdelenie zdrojov a dostupnosť základných podmienok života formujú sociálnu štruktúru spoločnosti. Vedenie, ktoré tieto vzťahy ignoruje, reprodukuje nerovnováhy a prehľbuje rozpory.

Združenie vníma svoju úlohu v tomto procese ako odbornú a koncepčnú. Jeho činnosť smeruje k formulovaniu rámcov, ktoré umožnia spoločnosti riadiť vlastný vývoj na základe poznania a dlhšieho plánovania. Technokratické smerovanie tak predstavuje ako ideologický tak aj vládnucci nástroj, prostredníctvom ktorého je možné prekonať rozpory súčasného systému a vytvárať podmienky pre jeho stabilný a udržateľný vývoj.

KOMPONENTY TECHNOKRATICKÉHO ŠTÁTU

I. Riadiaca racionalita

Technokratické vedenie vychádza z predpokladu, že spoločnosť je možné riadiť len vtedy, ak je možné jej procesy aj pochopiť. Riadenie sa preto opiera o analýzu a prácu ako s dátami tak s ľuďmi a znalosťou štruktúr. Tento komponent nám dáva schopnosť identifikovať vzťahy medzi jednotlivými časťami systému a skutočné raciono v tomto zmysle prakticky sa orientovať v komplexnej realite.

II. Odborná kapacita

Technokratický štát viaže rozhodovaciu kapacitu na odbornosť. Prístup k riadeniu je podmienený schopnosťou porozumieť predmetu rozhodovania, nie formálnym postavením alebo symbolickým kapitálom. Odbornosť sa v tomto rámci chápe ako spoločenská funkcia, nie ako individuálne privilégium. Tento

princíp mení charakter moci. Moc prestáva byť výsledkom mobilizácie emócií alebo kontroly zdrojov a stáva sa funkciou poznania. Odborné kapacity sú priebežne hodnotené podľa výsledkov svojej činnosti a schopnosti flexibilne reagovať na meniace sa podmienky sveta.

III. Technokracia ako proces

Technokratický štát nevzniká jednorazovou reformou. Formuje sa postupným prispôsobovaním riadenia zložitosti spoločnosti. Ide o proces, v ktorom sa rozvíjajú nástroje riadenia spoločnosti, vládnuce prvky, inštitúcie a kultúra zodpovednosti. Technokracia v tomto zmysle predstavuje historické smerovanie, ktoré reaguje na objektívne podmienky vývoja. Jej cieľom je stabilizácia spoločnosti, posilnenie jej riadiacej kapacity a vytváranie predpokladov pre dlhodobú modernizáciu krajiny.

IV. Sociálna regulácia

Technokratický štát vníma hospodárstvo, prácu a sociálne vzťahy ako vzájomne prepojené prvky jedného systému. Riadenie sa preto nezaobera izolovanými bublinami v jednom z nich, ale vzťahmi medzi nimi. Sociálna regulácia predstavuje schopnosť korigovať vývoj systému tak, aby nedochádzalo k destabilizujúcim nerovnováham. Rozdelenie zdrojov, organizácia práce a prístup k základným podmienkam života majú priamy vplyv na stabilitu spoločnosti. Technokratické vedenie preto pracuje so sociálnymi témami ako s integrálnou súčasťou stabilizácie spoločnosti a procesu budovania prosperity.

V. Čestná kultúra verejného pôsobenia

Technokratický systém predpokladá existenciu kultúry riadenia, ktorá je založená na zodpovednosti, vecnosti a sebadisciplíne. Spôsob, akým sú formulované rozhodnutia, prezentované postoje a vedená verejná diskusia, má priamy vplyv na občianske ponímanie v dôveru v inštitúcie, demokratický proces a politiky ako celku. Riadenie spoločnosti preto nie je len otázkou nástrojov a štruktúr, ale aj správania tých, ktorí v nich pôsobia. Súčasťou čestnej kultúry je zdržanlivosť pri narábaní so spoločenskými témami, ktoré môžu mať vysoký mobilizačný potenciál. Identita, sociálne napätie, bezpečnosť a ekonomická neistota predstavujú oblasti, ktoré môžu byť zneužitú na krátkodobý politický zisk. Profesionalita, vecnosť a schopnosť viesť odborný súboj bez osobnej diskreditácie tak predstavuje ďalší blok technokratického systému.

VI. Angažovanosť

Technokratický štát predpokladá aktívnu účasť spoločnosti na verejnom živote. Riadenie spoločnosti nevzniká v izolácii od občanov, ale v neustálom vzťahu medzi rozhodovacími štruktúrami a spoločenskou realitou. Angažovanosť predstavuje mechanizmus spätnej väzby, prostredníctvom ktorého sa systém koriguje a legitimizuje. Participácia na verejnom živote má viacero podôb, kde účasť na voľbách predstavuje síce minimálny, no základný nástroj aktívnej účasti.

V. Piata časť

Záver

ZÁVEREČNÉ VYHLÁSENIE

Sociálna-technokracia vzniká z potreby obnoviť funkčnosť štátu a dôveru občana v systém. Štát nemôže byť arénou ideologických zápasov bez výsledku. Musí byť nástrojom organizácie spoločnosti, ktorý slúži, plánuje a zabezpečuje stabilitu občanov žijúcich a pracujúcich na svojom území. Sociálna-technokracia principiálne odmieta predstavu, že spoločnosť je ponechaná na náhodu (*a neviditeľnú ruku*) trhu alebo na cykly marketingovej politiky. Odmieta aj predstavu, že v demokracii stačí meniť subjekty a aktérov bez zmeny spôsobu riadenia.

Našou ambíciou je vytvoriť rámec a spôsob, v ktorom sa odbornosť stáva normou, sociálna spravodlivosť základom stability a funkcionalizmus princípom každého rozhodovania. Budúcnosť štátu nemôže závisieť od intenzity kampaní a investovaného kapitálu do danej kampani, ale od kvality predstaviteľov. Budúcnosť spoločnosti musí skôr stáť na schopnosti sa efektívne a spravodlivo organizovať. Tento dokument samozrejme nie je konečným stavom, ale len základ, z ktorého sa bude vyvíjať konkrétna ďalšia politická a spoločenská angažovanosť členov združenia.

Moderné dejiny ukázali, že spoločnosť nemožno riadiť iba silou kapitálu a hesiel. Ekonomika bez sociálnej rovnováhy vedie k polarizácii. Politika bez odborného základu vedie k improvizácii. Ideológia bez reality vedie k stagnácii. Každá historická etapa, ktorá stratila schopnosť plánovať a vyhodnocovať svoje rozhodnutia, skôr či neskôr narazila na vlastné limity. Sociálna-technokracia preto nadväzuje na tradíciu organizovaného spoločenského úsilia, no zbavuje ho dogmy. Preberá dôraz na kolektívnu zodpovednosť, no nahrádza triedny konflikt analytickým prístupom. Preberá myšlienku plánovania ďalej, no opiera ju o dáta, modelovanie a spätnú väzbu. Stojí na presvedčení, že štát má formovať hospodársky a sociálny priestor, no podmieňuje to odbornou kvalifikáciou.

Tak ako priemyselná éra vyžadovala nové formy organizácie práce, tak aj moderná technologická éra vyžaduje nové formy organizácie štátu. Riadenie založené na dojme, dogme, mediálnom obraze a krátkodobom zisku je už opotrebované na maximum. Odmietame pasívnu spoločnosť a klientný spôsob fungovania vlád. Občan nemá byť len objektom politického marketingu a čísлом

v prieskume. Z uvedeného vyplýva, že otázka smerovania štátu, národa a spoločnosti už nie je otázkou ideologickej preferencie, ale otázkou funkčnosti a schopnosti prežitia v meniacich sa podmienkach. Kríza, ktorú dnes pozorujeme, nie je len krízou politických subjektov, ale krízou spôsobu riadenia ako takého. Ide o krízu racionality, kontinuity a sociálnej zodpovednosti, ktorá sa postupne premieta do všetkých úrovní spoločenského života.

Technokratická liga preto nemá ambíciu vstupovať do existujúcej politickej súťaže ako ďalší aktér reprodukujúci rovnaké mechanizmy, ale vytvárať základ pre nový prístup k riadeniu spoločnosti. Prístup, ktorý bude vychádzať z odbornosti, profesionality, historickej skúsenosti a reálnych potrieb obyvateľstva. Prístup, ktorý bude schopný budovať dlhodobé riešenia naprieč generáciami.

Zodpovednosť za stav spoločnosti nemožno prenášať výlučne na politické elity. Každý funkčný štát stojí na aktívnej vrstve obyvateľstva, ktorá je schopná niesť zodpovednosť, organizovať sa a podieľať sa na tvorbe riešení. V tomto kontexte chápeme angažovanosť nie ako ideologickú voľbu, ale ako praktickú povinnosť voči vlastnému prostrediu, ktorú musíme vybudovať a vrátiť späť do bežného života spoločnosti.